

Kuzminskyi A. Some aspects of implementation and use of pre-pedagogical experience at the university

One of the important components of the renewed paradigm of education is the teaching of students creative thinking, ability to learn, conscious choice of performance goals. The formation of the qualities of a teacher to realize these tasks is called pedagogy, its derivatives: pedagogical psychology, the basis of pedagogical skill, the basis of vocational and pedagogical culture, comparative pedagogy.

The advanced pedagogical experience is shown which is an important factor, increase of pedagogical skill, development of creative initiative of the teacher, inexhaustible source of new and progressive.

Pedagogical skills of the teacher are divided and the following groups: gnostic skills – the ability of cognitive and analytical content; projective skills – ability to predict, to create an object as a certain integrity in the imagination, to determine the forecast of professional activity; constructive – the ability to create a real model of planned activity; communicative – ability to communicate with listeners; Organizational skills – the ability to implement a plan of activity; creative (creative) skills. It is found out what skills of the teacher and how they are manifested in the preparation and conducting of the training session.

Key words: advanced pedagogical experience, pedagogical skills of the teacher, teacher's quality, pedagogical skill.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2017

УДК 373.2.017:17

Анжеліка КУРЧАТОВА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри дошкільної освіти Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна

Марина КРАМАРЕНКО

магістрантка факультету дошкільної та початкової освіти
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: marinakramarenko22031992@gmail.com

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ
ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ
ХУДОЖНЬОГО СЛОВА**

У статті визначені та науково обґрунтовані педагогічні умови формування духовно-моральних якостей дітей старшого дошкільного віку засобами художнього слова. Запропоновані методи, прийоми та форми роботи для педагогів та батьків з дітьми старшого дошкільного віку для їх духовно-морального виховання. Виведені найбільш ефективні засоби для виховання моральності. Висвітлені прийоми для духовно-морального становлення дітей старшого дошкільного віку. Подані рекомендації для батьків щодо формування духовно-моральних якостей.

Ключові слова: педагогічна умова, духовно-моральні якості, формування духовно-моральних якостей, методи духовно-морального виховання, форми роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства все з більшою гостротою постає проблема відродження культури та духовності, що базується на формуванні потужної системи глибоких морально-етичних якостей. Система духовно-моральних якостей людини є «фундаментом» його ставлення до світу, осередком духовного життя суспільства.

Педагогічні умови й засоби формування духовно-моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку розглядали А. Виноградова, І. Княжева, Т. Маркова, Л. Стрелкова.

Мета статті – визначити, науково обґрунтувати педагогічні умови формування духовно-моральних якостей дітей старшого дошкільного віку засобами художнього слова.

Особливе місце у формуванні духовно-моральних якостей дітей старшого дошкільного віку відводиться педагогічним умовам, які позитивно впливають на удосконалення процесу формування духовно-моральних якостей дітей.

У педагогіці існують різні підходи до визначення змісту поняття «педагогічні умови». О. Назарова педагогічні умови розглядає як сукупність

об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, які спрямовані на розв'язання дослідницьких завдань [8, 539].

Педагогічні умови – це відповідні фактору педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) проявам педагогічних закономірностей, обумовлених дією факторів [7, 176].

А. Найн, стверджує, що педагогічні умови – це «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і прийомів підвищення ефективності навчально-виховного процесу і матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне вирішення поставлених і проєктованих у дослідженні завдань» [10, 532].

Старший дошкільний вік є сприятливим для формування у дітей духовно-моральної поведінки. Він характеризується підвищеною сприйнятливістю до зовнішніх впливів, здатністю до наслідування. Вихователь перш ніж почати духовно-моральне виховання повинен вивчити рівень вихованості дітей. Результати вивчення сприятимуть правильній виховній роботі.

Важливою умовою успішного духовно-морального виховання є продумана система діяльності педагога. Безсистемність призводить до того, що увага дітей акцентується на другорядному, а найважливіші правила залишаються поза їхньою увагою і не засвоюються ними. Відомо, що знання, які подаються без необхідного логічного зв'язку й нерегулярно, не закріплюються і надзвичайно швидко втрачаються.

Про це наголошує в своїх працях В. Сухомлинський. Розглянемо деякі з них.

Метод спонукання до активного виявлення думки і почуття. «Майстерність духовно-морального виховання, як показує досвід практичної роботи, полягає в тому, щоб дитину переконували її власні вчинки, щоб у словах вихователів вона чула відгуки власних думок та переживань – усього, що народилося в процесі активної діяльності. Багатство духовного життя починається там, де благородна думка і моральне почуття, зливаючись воедино, виливаються у високоморальному вчинкові. Ми спонукаємо вихованців до вчинків, що мають яскраво виражений високоморальний характер» [9, 378].

Аби діти старшого дошкільного віку переймалися проблемами інших людей, В. Сухомлинський рекомендує використовувати цікаві образи: «Чим яскравіше образ, тим безпосередніше реагують діти на думку, яка заволоділа їхньою свідомістю, і те реагування насамперед емоційне» [9, 386]. Тому для посилення емоційних почуттів, які сприяють формуванню у дітей старшого дошкільного

віку духовно-моральних якостей, педагог застосовує прийоми драматизації оповідань, казок, байок, тощо.

У процесі нашого дослідження виявлено основні педагогічні умови щодо формування духовно-моральних якостей дітей старшого дошкільного віку засобами художнього слова. До них ми віднесемо:

- орієнтацію змісту освіти на загальнолюдські та національні цінності;
- організацію навчально-виховної діяльності як процес творчої взаємодії вихователя з дитиною;
- здійснення комплексного впливу всіх компонентів педагогічного процесу на свідомість, почуття, поведінку дитини старшого дошкільного віку;
- надання навчально-виховному процесу педагогічної спрямованості;
- використання комплексу сучасних методів навчання й виховання; створення розвивального освітньо-виховного середовища для розвитку індивідуально-творчих здібностей дітей, їх самовиховання й саморозвитку;
- активізацію навчально-пізнавальної діяльності дітей з опорою на їхній особистісний потенціал.

Пропонуємо розглянути три основні педагогічні умови які є основними на всіх трьох етапах формуального експерименту.

У сучасних умовах діти старшого дошкільного віку мають орієнтуватися на ті загальнолюдські цінності, які зумовлені потребами соціально-економічного розвитку. До них належать: прагнення набувати новий досвід; вияв почуттів толерантності; готовність утверджувати власне «Я» у стосунках з дорослими та однолітками; орієнтація у своїй діяльності на сьогочасне і майбутнє, а не на минуле; турбота про збереження довкілля; прагнення до високого рівня вихованості; пріоритет духовного щодо матеріального.

Нами відповідно цього було запропоноване наступні методи духовно-морального виховання:

- методи формування свідомості (розповідь, пояснення, роз'яснення, етична бесіда, напучування, навювання, доповідь, приклад);
- методи щодо організації роботи і формування досвіду поведінки (вправи, доручення, ситуації морального вибору);
- методи стимулювання (змагання, заохочення, покарання).

Однією з основних педагогічних умов формування духовно-моральних якостей є вміння вихователя організувати навчально-виховну діяльність як процес творчої взаємодії з дитиною.

Педагогічна творчість – засіб і водночас результат діяльності вихователя, процес його оновлення, вдосконалення у професійній діяльності. Позитивні почуття і емоції, що сповнюють вихователя в процесі творчої діяльності, не лише спонукають до формування духовно-моральних якостей дітей старшого дошкільного віку [3, 173].

Особливість творчості вихователя полягає в тому, що він легко налагоджує стосунки з кожним вихованцем як з творчою особистістю в процесі їхніх спільних багатократних ігрових, пошукових дій в різних сферах діяльності. І навпаки, вихователю, який недостатньо приділяє уваги своєму творчому професійному росту, важко знайти спільну мову з дітьми і налагодити з ними співпрацю.

Для забезпечення вирішення запропонованої педагогічної умови ми розробили і використали такі засоби для безпосередньо організованої освітньої діяльності педагогів з дітьми старшого дошкільного віку:

Для створення у дітей духовно-моральної поведінки :

Вправи («Каблучка краси», «Коло ширості»).

Приклад дорослих (поведінка вихователя та батьків повинна бути взірцем на який будуть рівнятися діти старшого дошкільного віку). Показ дії (вихователь демонструє, як слід вчинити в ситуації морального вибору).

Гра («Назви лагідно», «Що було б якби»).

Організація проблемних ситуацій, що сприяють утворенню позитивного досвіду поведінки тощо.

Для формування у дітей старшого дошкільного віку духовно-моральних уявлень, суджень, оцінок використовуються:

- Переконавання (переконавання шляхом бесіди, дискусії, за допомогою конкретного прикладу);
- Оцінка дорослих, їх похвала (конкурс «За кращу поведінку», відзнака за позитивні вчинки);
- Бесіди («Що таке добре, що погане», «Добрий вчинок наче сонечко», «Поведінка з однолітками»);
- Розглядання картин (розглядання картин морального вибору, ілюстрації до творів);
- Читання літератури (В. Сухоминський «Камінь», М. Носов «Гірка», В. Осєєва «Чарівне слово»);
- Обговорення поведінки героїв книг (Вовка з казки «Семеро козенят», Півника з казки «Клосок»);
- Перегляд діафільмів, відеофільмів, телепередач тощо.

Для того щоб сформувані духовно-моральні якості вихователю рекомендується:

- широко застосовувати вправи («Закінчи казку», «Добрий чаклун»),
- постійно контролювати дотримання вихованцями правил поведінки,
- організовувати педагогічний вплив на вихованців, при цьому обов'язковою умовою має бути авторитет вихователя, його особистий приклад, єдині вимоги з боку педагогів.

Пропануємо використовувати такі форми роботи з дітьми старшого дошкільного віку для реалізації даної педагогічної умови:

- етичні бесіди («Будь завжди ввічливим», «Заздрість – не радість»);
- інтерактивні заняття (поєднується заняття з розвитку мовлення, літературного читання, ознайомлення з довкіллям та образотворче мистецтво. Під час заняття використовуються такі завдання «назви слово протилежне за значенням», «квітка добра», «острів випадків», «в якому вчинку живе добро», «намалюй добро»);
- благодійні заходи («Подарунки від святого Миколая», «Радість дітям»).

Варто пам'ятати: продуктами творчості вихователя є не лише результати творчої діяльності у вигляді конспекту, нового дидактичного матеріалу чи гри, методичної розробки тощо, а й результати творчої співпраці з вихованцями: а саме формування духовно-моральних якостей дітей.

Для вироблення духовно-моральної поведінки і формування духовно-моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку потрібно постійна і цілеспрямована праця вихователя. Це означає, що всі форми і методи роботи, вся сукупність виховних заходів мають становити певну систему, відповідно до якої вирішуються завдання духовно-морального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художнього слова.

Дуже важливо, щоб моральне становлення дитини передбачало не тільки засвоєння знань та уявлень про норми і правила поведінки, вироблення звички дотримувати ці правила і виховання моральних почуттів, але і відбувалося освоєння, накопичення і збагачення морального досвіду у всіх аспектах його прояву. Для духовно-морального становлення дітей старшого дошкільного віку рекомендуємо використовувати такі прийоми:

- «Я кричу – я мовчу»
- «Посмішка товаришу»
- «Якщо весело живеться», тощо.

Важливим засобом вироблення духовно-моральної поведінки є вирішення старшими дошкільниками так званих моральних завдань, тобто аналіз ситуацій морального вибору. Вирішення таких завдань можна пропанувати під час бесід, виховних заходів, занять.

Значний вплив на формування духовно-моральних якостей мають практичні завдання та заняття. Їх мета – організувати самостійну роботу старших дошкільників із застосуванням духовно-моральних знань при аналізі власної поведінки та поведінки своїх товаришів, створити умови для вправлення у відповідних способів поведінки.

Також нами були розроблені рекомендації для батьків щодо формування духовно-моральних якостей та моральної поведінки, це:

- використовувати індивідуальну роботу з дітьми старшого дошкільного віку, яка залежить від умов його життя в сім'ї (індивідуальні бесіди, вправи).
- здійснювати його необхідно у тісному контакті з батьками (консультація для батьків, анкетування батьків);
- пояснювати батькам правильні методи виховання дитини
- домовлятися про спрямування педагогічного впливу.

А також батьки повинні зрозуміти, що у дітей старшого дошкільного віку мислення конкретне і предметне, і саме тому потребує певної чіткості та зрозумілості виклад матеріалу, тому правила моральної поведінки мають засвоюватись насамперед у зв'язку з певною ситуацією.

За А. Кузнецовою батькам необхідно дотримуватися наступного:

- дітям старшого дошкільного віку необхідно засвоїти низку духовно-моральних норм поведінки;
- кожну вимогу доцільно обґрунтовувати;
- дотримуватися доцільної послідовності у виконанні правил духовно-моральної поведінки;
- постійний контроль за виконанням встановлених правил буде формувати у дітей відповідні норми та навички [1 87].

Часто діти не використовують набуті духовно-моральні знання на практиці. Це відбуваються

тому що педагоги і батьки обмежуються словесними формами виховання, не вимагаючи від дітей правильної форми поведінки.

Завдання, які повинен ставити перед собою педагог для надання навчально-виховному процесу педагогічної спрямованості:

- підвищити свою професійну компетентність з духовно-морального виховання дітей старшого дошкільного віку;
- виховувати у дітей почуття: співчуття, доброзичливості до людей, обурення з приводу несправедливості, тощо;
- розширювати уявлення про загальну культуру та національну культуру: православні свята та народні традиції свого народу;
- сприяти формуванню духовно-моральних якостей у процесі встановлення позитивних міжособистісних відносин. Виховувати у дітей чуйність, товариськість, дружельюбність;
- залучити батьків в освітню діяльність по духовно-моральному вихованню дітей [2, 38].

Отже, запропоновані педагогічні умови, засоби, форми роботи, методи, прийоми для педагогів та батьків відкривають нові можливості для формування духовно-моральних якостей дітей старшого дошкільного віку засобами художнього слова, в яких визначальне значення має надання навчально-виховному процесу: системності, послідовності, цілеспрямованості, гуманності, творчості; розширення методів і прийомів духовно-морального виховання; розширення знань вихователя, який передає свій світогляд, культуру, духовно-моральний досвід наступному поколінню.

Лише використовуючи запропоновані методи, прийоми, засоби та форми роботи з дітьми старшого дошкільного віку педагоги та батьки зможуть побудувати ефективний процес формування духовно-моральних якостей своїх вихованців.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Моральне виховання дошкільників К., Рад. Школа, 1974. — 104 с.
2. Богуш А. М. Уроки духовності дітям / А. М. Богуш, В. А. Сучок. — Одеса : СВД Черкасов, 2005. — 126 с.
3. Васянович Г. Збірка наукових праць / Г. Васянович. — Львів: Норма, 2006. — 448 с.
4. Дубічинський В. В. Сучасний тлумачний словник української мови. — Х. : ВД «Школа» 2006. — 1008 с.
5. Карпинская Н. С. Художественное слово в воспитании детей (ранний и дошкольный возраст) / Н. С. Карпинская. — М. : Педагогика, 2012. — 143 с.
6. Ладивір С. Перші уроки добра / Світлана Ладивір // Дошкільне виховання. — 2008. — № 12. — С. 5—7.
7. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтко. К. : Вища школа, 1982, — 215 с
8. Рапацевич Е. С. Новейший психолого-педагогический словарь / Е. С. Рапацевич. — М. : Интерпрессервис, 2010. — 928 с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5-ти т. — К. : Рад. Школа, 1976. — Т. 1 — 654 с.
10. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука, друге видання, — К. : Головна редакція української енциклопедії, 1986. — 763 с.

References

1. Artemova L. V. Moral education of pre-school children. K., Soviet School, 1974 — 104 p.

2. Bogush A. M. Lessons of spirituality for children / M. A. Bogush, V. A. Suchok. Odessa : SVD Cherkasov, 2005. — 126 p.
3. G. Vasyanovych Collection of scientific works / G. Vasyanovych. — Lviv: Norma, 2006. — 448 p.
4. Dubzinski V. V. Modern interpretative dictionary of Ukrainian language. X. : VD «School» 2006. — 1008 p.
5. Karpinskaya N. With. Artistic expression in the education of children (early and preschool age) / N. S. Karpinskaya. — М. : Pedagogy, 2012. — 143 p.
6. Ladeur S. First lessons of good / Svitlana Ladeur // Preschool education — 2008. — No. 12. — S. 5—7.
7. Psychological dictionary/ under edition of V. I. Voytko. K. : Vysha shkola, 1982. — 215 p.
8. Rapatsevich E. S. The Newest psycho-pedagogical dictionary / E. S. Rapatsevich. — М. : Interpresservis, 2010. — 928 p.
9. Sukhomlinskiy V. O. Choosed writings in 5 volumes — К. : Soviet School, 1976. — Vol. 1 — 654 p.
10. Philosophical dictionary / edited by V. I. Shynkaruk, other edition, K. : home edition Ukrainian encyclopedia, 1986. — 763 p.

Курчатова А. В., Крамаренко М. В. Педагогические условия формирования духовно-моральных качеств с помощью художественного слова

В статье определены и научно обоснованы педагогические условия формирования духовно-моральных качеств детей старшего дошкольного возраста с помощью художественного слова. Предложены методы, приемы и формы работы для педагогов и родителей с детьми старшего дошкольного возраста для их духовно-морального развития. Выведены наиболее эффективные способы для воспитания моральности. Высветлены приемы для духовно-морального становления детей старшего дошкольного возраста. Даны рекомендации для родителей относительно формирования духовно-моральных качеств.

Ключевые слова: педагогические условия, духовно-моральные качества, формирование духовно-моральных качеств, методы духовно-морального воспитания, формы работы с детьми старшего дошкольного возраста.

Kurchatova A. V., Kramarenko M. V. Pedagogical conditions of formation of spiritually-moral qualities via artistic expression

Abstract of article: the article identifies and scientifically substantiates pedagogical conditions of formation of spiritually-moral qualities of children of senior preschool age with the help of artistic expression. There are proposed methods, modes and techniques of work for educators and parents with children of senior preschool age and for children's spiritually-moral qualities formation. The most effective ways for education of morality are deduced. Techniques of spiritually-moral children's education are brightened. There are given recommendations for parents about the formation of spiritually-moral qualities.

Keywords: pedagogical conditions, spiritually-moral qualities, the formation of spiritually-moral qualities, methods of spiritually-moral education, forms of work with children of senior preschool age.

Стаття надійшла до редколегії 11.10.2017